

A fölszaggatott síneket újra le kell rakni

– Göncz László, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója –

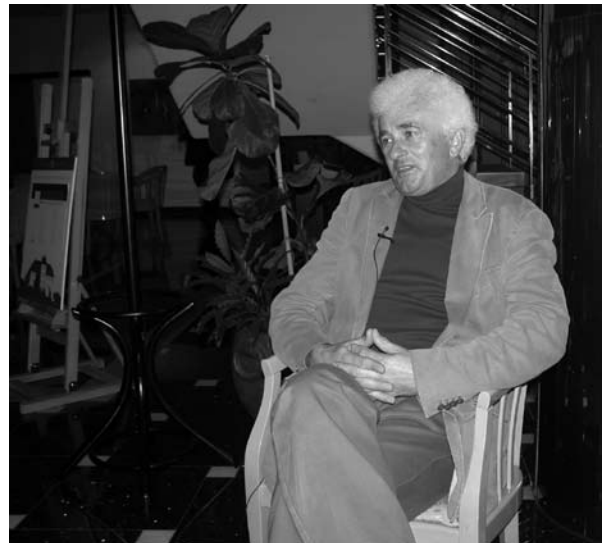
– *Úgy látom, hogy itt, Lendva környékén majdnem mindenkit ismersz, illetve majdnem mindenki ismer téged.*

– Ez enyhe túlzás, de valóban nagyon sok embert megismertem, részben szakmai kapcsolatok révén, részben pedig általános érdeklődésemnek köszönhetően. Gyermekkoromtól fogva mindig is érdekelték az emberek. Volt alkalmam ismerkedni, a búcsúktól kezdődően (a Szentháromság-templomnál nagyon sok ember megjelent) el egészen a futballmérkőzéseikig. Az ember megpróbálja ezeket az élményeket különböző vetületekben rögzíteni: szociográfiai, nemzetiségi, kulturális vagy csupán hétköznapi vonatkozásban.

– *Láttalak diplomataként viselkedni, elegánsan műsort vezetni, láttalak előadást tartani, kapcsolatot teremteni szlovénokkal, magyarokkal. Hogyan alakult ki ez a képességed, hogy több területen is helyt tudsz állni?*

– Ez talán valamennyire a kisebbségi létből is fakad. Kisebbségi létben az ember – tetszik, nem tetszik – alkalmazkodóbbá válik, és több szerepbe kényszerül, mint az átlagember. De ez csak hipotézis, nem biztos, hogy így van. Nem tudom. Lehet, hogy adottság. Munkás-paraszt családból származom, úgyhogy nem tulajdoníthatok genetikai okokat ennek a képességnek.

Lendva, Ptuj, Maribor

– *A tanulás is segíthetett.*

– Biztosan. Itt, Lendván jártam óvodába, itt fejeztem be az akkor már kétnyelvű oktatási modell szerint működő általános iskolát. A gimnáziumot Nagyszombatban kezdtem, de három évfolyam elvégzése után megszakítottam a tanulást. Hamarosan behívtak katonának – még a korabeli jugoszláv hadseregbe 1979–1980-ban. Szarajevó környékén, Boszniában szolgáltam. A katonaság után hároméves képzésben elvégeztem a Közgazdasági Középiskolát, majd Szombathelyen művelődésszervező és történelem szakon szereztem főiskolai diplomát. Ezután Pécs következett, hat szemeszter kiegészítő egyetemi képzés. Ormos Máriaékhoz kerültem doktori iskolába, 2001-ben zártam le a sikeres PhD-vel. Úgyhogy ha összeszámolom, huszonhárom esztendeig tanultam. Ebből is jócskán kijutott nekem.

– *Helytörténész vagy író, újságíró, népművelő, ismeretterjesztő. Hogyan fér össze ez a sokféle tevékenység?*

– Az írói és a történelmi munka az, amit manapság a legjobban szeretek. Volt időszak az életemben, úgy a nyolcvanas évek második felében, amikor a kisebbségi szerepvállalás, a művelődésszervezés, a kultúra közvetítése, az egykor elsorvasztott egyesületi munka visszaállítása volt életem fő célja. Mára ez megváltozott. Tudományos és mélyrehatóbb belső indítékok határozzák

meg most az életemet. Az 1994-ben létrejött Magyar Intézet igen nagy feladatot jelent, az intézet igazgatása az itteni szervezői tevékenység mellett megköveteli a szoros kapcsolattartást az anyaországi tudományos és kulturális szférával meg a határon túli régiókkal, s nyilvánvalóan az itteni szlovén többséggel, ugyanakkor építeni és ápolni kell a közép-európai kapcsolatokat is. Mindez fizikailag és intellektuálisan nagyon megterhelő. Elvonja az időmet attól, amit ebben a pillanatban csinálni szeretnék.

– *Mielőtt arról beszélnél, amit csinálni szeretnél, mutasd be az intézet tevékenységét!*

– A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet az anyanyelv-ápolás legkülönbözőbb formáit karolja fel. Színházzervezés amatőr szinten (és ma már valamennyire professzionális szinten is). Magyar tanulmányi versenyt, ifjúsági irodalmi pályázatot működtetünk, nyári anyanyelvi táborokat szervezünk. Ezek száma most már hét-nyolcra tehető, s nagyon sok dolog van velük. Annak ellenére, hogy nem egyedül csinálom, a koordinációban azért részt kell vennem. És ez még csak az anyanyelv-ápolás. Könyveket is adunk ki. Hatvan műkedvelő csoport működik a Muravidéken. Rendezvényeket szervezünk magyar nemzeti ünnepekkor, különböző évfordulókon. Cserekapcsolatokat is működtetünk. Csak a Csallóközzel hat állandó kapcsolatunk van, hogy ne mondjam a zalai és a vasi kapcsolatrendszer, meg a budapestit és a baranyait. Tehát rendkívül szerteágazó a tevékenységünk, és – bár szeretem csinálni – pillanatnyilag másra szeretném összpontosítani az időmet.

– *Előbb folytassuk a leltárt. Hány könyved jelent meg?*

– Nyolc önálló kötetem van. Az első egy verseskötet volt (*Életfoszlányok*), azt követte egy Lendva történetét földolgozó könyv (*Fejezetek Lendva történetéből*). Monográfiának nem nevezném, mert még kevés saját kutatás volt benne, viszont ott összegeztem a témában addig megjelent művek tartalmát. Azt hiszem, nagyon értékes könyv, azóta sem jelent meg hasonló jellegű. Volt egy őrségi intellektuális-kulturális kapcsolatokról szóló összegzésem is, *Az Őrség peremén* címmel. *A muravidéki magyarság 1919–1941*

című monográfiám a két világháború közötti időszak eseményeit dolgozza fel a Muramente vonatkozásában, de nem csak a magyarságot érinti, hanem valamennyire a szlovéneket, illetve Zala és Vas megyét is. Nagyon fontosnak tartom, és büszke vagyok rá – a doktori iskolában a muravidéki magyarság története volt a témám, és a disszertációm is arról szólt.

Ezt követte a magyar történelem szlovén nyelvű összefoglalása (*Madžari – Kratka zgodovina Madžarov*), amelyben megpróbáltam a mintegy húsz legkorszerűbb és legkurrensebb magyar történelemkönyv alapján bemutatni a magyar történelmet szlovén nyelven,

mert úgy éreztem, a szlovének Muravidéken is, de főleg azon kívül nagyon kevésbé ismerik azt. Ettől még nyilván nem változott meg gyökeresen a helyzet, de azért például művelődéstörténeti, irodalmi berkekben forgatták és forgatják ezt a könyvet. Éppen a múltkor rendelték kettőt belőle. Ezzel szinte párhuzamosan jelent meg az akkori Pannónia Kiadónál az *Olvadó jégcsapok* című kötetem, amely a muravidéki magyarság regénye – ha szabad így nevezni, mert korábban a muravidéki irodalomra nemigen volt jellemző a próza, inkább a költészet (abban a nyolcvanas évek végére születtek is jelentős művek). A kutatásaim során fölhalmozott tudást megpróbáltam személyes tapasztalatokkal kiegészítve regény formájában megjeleníteni. Az került ide, ami nem fért

bele egy történelemtörténetbe. Mi ez? A kisebbségi lét érzelmi vonatkozásai, valamint az itteni magyarságnak a hetvenes évekre egyre fenyegetőbbé váló teljes elmúlásának, megszűnésének folyamata. Ha választanom kellene a könyveim közül – habár az ember mindegyiket nagyon szereti –, mindenképpen ezt választanám.

Egy peremvidék hírmondói címmel megjelent egy szociográfiai kötetem is ötven mélyinterjú alapján, amelyeket olyan személyekkel készítettem, akik a XX. század első felében már felnőttek voltak. Nagyon fontos forrás lehet további kutatások számára, hiszen nem tudtunk mindent bedolgozni belőle a saját munkáimba, meg az egyes interjúalanyok esetében különböző aspektusból közelítettünk. Túlnyomórészt magyarokról van szó, de azért néhány szlovén is előfordul közöttük – mind kulcsfontosságú személyek, akiket még sikerült „elérnem”. Az lett volna ideális, ha már a hetvenes években megcsinálom ezt a munkát, de hát akkor én még gyerek voltam. A megkérdezettek ahhoz a nemzedékhez tartoztak, amelyik Trianont közvetlenül megélte. Így rögzíthettem számos addig nem ismert információt.

A legutóbbi munkám pedig a II. világháború szintén monografikus jellegű feldolgozása, *Felszabadulás vagy megszállás? – a Mura mente 1941–1945* címmel, amelyben nemcsak a magyar, hanem a többi közösség szempontjából is elemzem a Mura mentén, illetve a történelmi Zala és Vas megyében lezajlott eseményeket.

– *Hány egyesületnek és szervezetnek vagy tagja Magyarországon és Szlovéniában?*

– A Magyar Intézet, amelyet igazgatók, szakmailag koordinálja az itteni egyesületeket. Annak ellenére, hogy hozzánk tartoznak, egyik műkedvelő csoportnak sem vagyok a tagja. (Valamikor énekeltem népdalkörben. Húsztól huszonöt éves koromig.) Valamennyire a nevemhez fűződik a Muravidéki Tudományos Társaság megalapítása, amelyet

**Lendva főutcája 1918 előtt
A Hungária Ernyőgyár eredeti, szecessziós épülete
Novák György kereskedő boltja a két világháború közötti időszakban**

2002-ben hoztunk létre. Én voltam az első elnöke is, aztán átadtam a stafétabotot egy fiatalabb kollégának.

Tagja vagyok néhány magyarországi bejegyzésű társaságnak is, ilyen a Szlovén–Magyar Baráti Társaság, meg van egy zalai egyesület. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek szintén tagja

A lendvai Szentháromság-kápolna szőlőhegyek ölelésében

vagyok. Az Anyanyelvi Konferenciát is említhetném, de azt én inkább egy mozgalomnak vagy szakintézménynek tekintem, ezért nem sorolom a klasszikus egyesületek sorába, bár formálisan az.

– *Az a kapcsolatrendszer, amellyel te rendelkezel, az igazán a határon belülről érkező magyarság rendelkezésére áll. Nagyon sokszor kaptunk tőletek segítséget. Segítettél, amikor idehívtam Amedeo Di Francescót, aki akkor a Hungarológiai Társaság nemzetközi elnöke volt, szerveztél egy estét, ahol ő szerepelt. Jártam itt nálatok március 15-én – nem tudom felsorolni már az összes alkalmat, de az elmúlt tizenöt évben hétszer-nyolcszor éltünk a te házigazdai segítségével, mint ahogyan most, 2007 októberében is. Segítségeddel jutottam el Ptujba – ott is kapcsolatot teremtettél számunkra, te vittél el Mariborba az egyetemre, és itt, Lendván a helyi értelmiséggel való kapcsolatteremtésben is közvetítőként szerepelsz.*

– Amikor én a kisebbségi berkekbe kerültem, éppen megszűnőnek látszott az értelmiségi lét. A hetvenes évek végére gyakorlatilag felszámolódt az a generáció, amelyik még „hungarus tudatú”, tehát Kárpát-medencei gondolkodású szellemiséget hordozott magában. Aztán jött ez a kicsit botcsinálta egypárt-

rendszerbeli testvériség és egység kapcsán felsorakozó struktúra. Ennek volt néhány markáns egyénisége, és mindenki persze nem volt csapnivaló, de úgy egészében véve a hetvenes évek végére nem volt alaptalan az a megállapítás, hogy sajnos megszűnőben a muravidéki magyarság. Viszont akkor léptek hatályba az 1974-es szlovéniai alkotmány progresszív kisebbségvédelmi szakaszai, és szinte párhuzamosan ezzel a negatív folyamattal elkezdődött a pozitív is, az újraépítkezés, „mentsd, ami menthető!” jelszóval. Ez nem volt egy ténylegesen megnevezett cselekvési program, inkább én nevezem annak utólag. Akkor kezdett el belülről építkezni az a maroknyi kis közösség, amely még megmaradt. Tudni kell, hogy itt már Trianon idején is csak huszonegynéhányezer volt a magukat egyértelműen magyarnak vallók száma, tehát ez egy viszonylag kis közösség. Ahhoz képest, hogy mi mindenben ment át a XX. században, csoda, hogy a hetvenes évek elején még akadt valaki, aki megpróbált valamit is tenni.

Hazulról én erős magyar „töltettel” jöttem ide, mert például a nagyanyám, aki parasztasszony volt, öntudatosan magyarnak vallotta magát, és például kijárt a határsávba csak azért, hogy a magyar zászlót láthassa lobogni odaát a magyar határőrség laktanyáján.

Amikor ideérkeztem, nagyon gyorsan át kellett látnom a helyzetet, és nemigen volt tanítóm. Az érdekközösségnek nevezett magyar érdekvédelmi szervezet, amelybe akkor művelődésszervezőként kerültem, beleillett a korabeli jugoszláv öngazgatási rendszerbe. Az iroda ajtaját is szó szerint magamnak kellett kinyitnom, mert az előttem ott tevékenykedő személy hat hónappal korábban elhagyta a pályát, és gyakorlatilag senki nem volt, aki az operatív munkában segített volna. Két hét múlva már elnökségi ülést kellett összehívni – fogalmam nem volt a tényleges tartalomról. Nagyon gyorsnak kellett lenni a kapcsolatalakításban is minden irányban: szlovénekkal is, a politikai struktúrák felé, kultúra felé, a már akkor megnyílt határon át Zala és Vas megye felé – az első fázisban tovább nemigen lehetett kapcsolatokat teremteni. Azt hiszem, innen származik ez a készség, hogy ha kell, egy nap alatt is tudunk programot csinálni, és elég színvonalas érdeklődő csoportot fel-

Háttérben a vár, elől a művelődési ház

A lendvai vár homlokzata

sorakoztatni. Ez annyit tesz, hogy ez a mostani közösség egyfajta garanciát jelent. Tartalmi, szellemi háttérrel rendelkezik.

– *Negyvenhetedik életévedben jársz. Betöltötted már?*

– Igen.

– *Amióta ismerlek, ősz a hajad.*

– Ez így van. Tizenhét éves koromban már annyi ősz hajam volt, hogy lehetett látni.

– *Viszont alkoholt nem fogyasztasz...*

– Már több mint tíz éve semmit.

– *Futni futsz...*

– Azt rendszeresen.

– *Tegnap véletlenül kiderült, hogy nemrég 13 kilométert futottál terepen 67 perc alatt...*

– Igaz. Mostanában nincs rá annyi időm, mint rég, de szoktam futni. Húsz kilométert is. A tíz az optimális számomra, akár füttyszóval is.

– *Terepen nehezebb futni, mint pályán.*

– Én szeretek kint a mezőn, az erdőszélen futni, itt a zalai dombokon. A fürdőnél parkolom le a kocsit, vagy a folyó vagy Lendvapaták mentén. Nem hazulról futok, mert akkor betonúton is kéne szaladni, azt viszont nagyon nem szeretem. Ha egy mód van rá, mellőzöm. Emellett nagy túrákat is csinállok. Van egy kiváló barátom, egy orvos, akivel rendszeresen 25-30 kilométeres gyalogtúrákat teszünk. Mindig elkísér a kutyám is. Szegény, ha valahol kimarad a sorból, akkor a fiaim közül valamelyik megy el vele néhány száz méteres futásra. Fociztam is korábban, versenyszerűen, és most is szeretnék még. Bírok, tudok is, csak utána a sok gyors ritmusváltás miatt a térdem nagyon szenved. Úgyhogy másfél éve inkább kihagyom a teremfocit vagy kispályás focit.

– *Elég teljes életet élsz. Három nagy gyermeked is van, három fiú...*

A lendvai Színház és Hangversenyterem, Makovec Imre építész terve

– Igen, húsz és huszonnégy év közöttiek. Mind a három sportol, mindhárom focista. A legkisebb NB I-es (szlovén elsőligás) kerettag, egy ifjúsági csapatnak volt a kapusa, és védett is harminc mérkőzést. A középső fiú, Gyurka, szintén tagja volt fél esztendeig az első keretnek. Aztán tisztogatás történt, a fiatalokat mind kiszórták. Pillanatnyilag egy harmadosztályú csapatban játszik. A legidősebb, aki leginkább a tudományok felé hajlik, egy kisebb falusi csapatban játszik lelkesen.

– *Tudományok felé hajlik... Ez mit jelent?*

– Kiváló matematikus, de most nem matematikát tanul. Történelmet szeretett volna egyébként, ám valami pontrendszer miatt nem sikerült bejutnia. Most magyar és technika szakon van, de mindenképpen a matematika felé kacsingat.

– *Tegnap jártunk Ptujban, Mariborban. Onnan visszafelé jövet az autóban alapos helytörténeti előadást tartottál. Minden körül, kanyarról, házról, kastélyról történeteket mondtál. Neked ez mind a fejedben van?*

– Muravidék vonatkozásában egyértelműen. Stájervidék esetében ez már nem egészen mondható el. Néhány dolgot nyilván arról is tudok, hiszen az ember folyamatosan gyarapítja az ismereteit. Az igazság az, hogy rendszeresen tartok előadásokat egyetemi csoportoknak – a pécsi egyetemmel ilyen szempontból rendszeres a kapcsolatunk –, de emellett nagyon sok magyarországi csoport érkezik hozzánk, olyanok, akik kimondottan szakmai előadást kérnek, nem csupán turisztikai ismeretterjesztést. Havonta négy-öt alkalommal, de van úgy, hogy tízszer is.

– *Beszélggettünk a muravidéki magyarságról, jövőjéről, esélyeiről, és valami olyasmit szűrtem ki a veled való beszélgetésből, meg a maribori magyar tanszék munkatársaival való beszélgetésből is, hogy akkor volna esélye a magyarság megmaradásának és esetleges emelkedésének, hogyha akadna olyan intézmény, vállalkozás, amelyik rangot, tekintélyt adna a magyar kultúrának a közéletben is.*

– Hát igen... Azt szoktam mondani, hogy úgy szeretek beszélni minden kontextusban és minden közegben, hogy annak

95 százalékát – még ha valamennyire másképpen „csomagolva” is – bármikor, bárkinek el tudjam mondani. Egy ilyen interjúban sem szeretek kertelni. Őszintén szólva kettős mérce szerint tekintek arra az állapotra, amely most előttünk van. Az egyik az a folyamat – ez a peszsimista szempont –, amit az említett regényben is megfogalmaztam, hogy sajnos elolvadnak a jégcsapok: ami egyszer megkezdődik, annak valamilyen formában egyszer vége lesz. A kisebbségi lét a külső tényezők miatt is ki van téve, ha nem is a megszűnésnek, de az átalakulásnak. Szeretnék az ellenkezőjéről meggyőződni, de azt még sajnos nem tudom és nem merem állítani, hogy ez nem fog bekövetkezni. Egy kis közösség

még inkább ki van téve ilyen veszélynek, mint mondjuk akár egy többmilliós vagy több száz ezres közösség. Másrészt a Muravidék esetében azzal a problémával is szembesülünk, hogy a szlovén általános fejlettség szociális, gazdasági szempontból most valamennyire felülmúlja a magyarországit. Ez kisebbségi létben, főleg ha a XX. század negatív politikai tényei

erre ráerősítettek, úgy lehet veszélyes, hogy a közösség oly módon cserél értékrendet, hogy annak keretében feladja a nemzeti öntudatát is, illetve nagymértékben átalakítja azt. Tehát lehet, hogy még magyar kötődésűnek vallja magát, de életmódja, gondolkodása, tevékenysége már nem ezt igazolja.

Ilyen szempontból nem vagyok meggyőződve arról, hogy át fogjuk magunkat menteni a jövőnek magyarként. Ezt szerencsére valamelyest ellensúlyozza az, hogy a nyolcvanas évek után mégis létrejött egyfajta értékteremtés. Ennek nyilván nagyon fontos tényezője és befolyásolója az a rendszeres szlovén költségvetési támogatás, amely nélkül itt lehetetlen volna a kulturális élet, a tájékoztatás, kapcsolattartás. Ennek köszönhetően sikerült egy ma már jelentős értelmiségi csoportot kialakítani, és – hála istennek! – a fiatal korosztályon belül is van néhány markáns, a mi korosztályunk hetvenes évekbeli attitűdjéhez viszonyítva is erőteljesebben magyar érzelmű fiatal. Ők ma már sok mindenre képesek. Például a versmondásban, illetve a diákszínpad tevékenységében az egész Kárpát-medence viszonylatában az egyik legmagasabb színvonalú teljesítményt nyújtják. Ez valamilyen formában rácsófol arra, amit az előbb mondtam, de mennyiségi szempontból azért ezek a trendek mégsem olyan erőteljesek, hogy ez számomra – hangsúlyozom: számomra – megnyugtató lenne.

Ugyanakkor ennek a vízióknak az is a feltétele, hogy sikerül-e a többségi nemzet velünk együtt élő vagy közvetlenül mellettünk élő közösségeit, értelmiségét megcélozni olyan vonatkozásban, hogy rokon-szenvet ébresszünk bennük a magyar kultúra, a magyar értékek iránt.

Sajnos a XX. század nem erről szólt, hanem arról, hogy a magyar értékrenddel együtt teljes mértékben szakadjon meg az a fonál, amelyik ezer esztendőn át a nem magyar lakosságot, a Mura menti szlovéneket és a társadalmi szempontból jelentős magyar lakosságot összekapcsolta. Én úgy gondolom, hogy a mi belső erőforrásaink nagyjából kimerültek. Onnan már nem lehet táplálkozni. Azért muszáj ezt a populációt megcélozni, a magyar kultúra és a magyar nyelv terjesztését az említett csoportok fölébe növelni. Nagyon nehéz. Még mindig számos olyan negatív sztereotípiát él, amellyel a XX. század bélyegzett meg bennünket különböző okoknál fogva, legtöbbször az egyetemes magyarság hibáin kívüli tényezők miatt. De hát ez nem segít a bánaton, ettől még a helyzet olyan, amilyen. Számos irányból futunk neki ennek a kérdésnek, jómagam is, mások is, és próbáljuk ezeket a fölszaggatott síneket, a lerombolt hidakat újraépíteni.

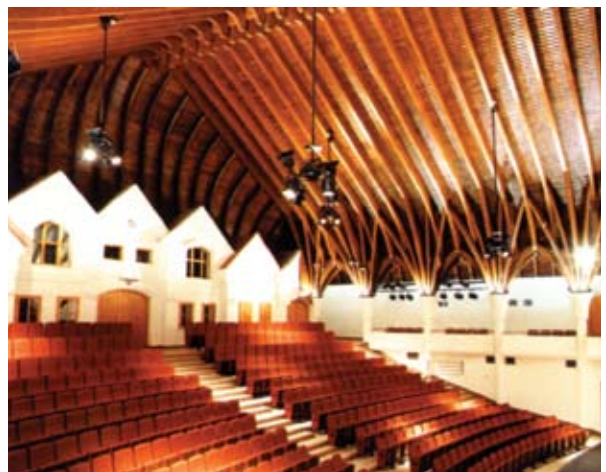

Gömbbé válva, Király Ferenc alkotása

– Ezek még csak nem is képletesek: valóban fölszaggatott sínekről meg lerombolt hidakról beszélünk.

– Valóban nem csak képletesek. Visszatérve a kérdésedre: gyökeres áttörés – úgy gondolom – a közeljövőben nem történik. Csak a legaktuálisabb dolgot említve, éppen ma reggel hallottam, hogy a schengeni határzóna január elsejével Magyarország és Szlovénia külső határaitra tevődik át, tehát a belső határok megszűnnek. Gyakorlatilag már megszűntek, hiszen

A színházterem impozáns belseje

Lendva főutcája

említésre méltó esemény most már nem történik ahhoz viszonyítva, amit én akár még a kilencvenes évek elején is megéltem szenvedőként, például egy könyvcsomag áthozatala során. És azt is tudjuk, hogy január 1-je után még személyi igazolvány bemutatására sem kerül sor – sőt ez már karácsonyra érvénybe lép. Ugyanakkor viszont az is tény, hogy sajnos a magyarországi emberek fejében a határ már beékelődött. A tudatban ott van a határ, és én nagyon félek tőle, hogy ahogy Trianon után csak három életöltőt követően sikerült azt rögzíteni, úgy most is legalább másfél generáció rámegy arra, hogy megtanuljunk Közép-Európában gondolkodni, és a határok ne befolyásolják életünket.

A fent említett folyamatok bonyolult összefüggésekben együttesen érvényesülnek ebben a térségben. Benne van az is, hogy a környező országok népei – a szlovének különösképpen – az elmúlt időszakban számos problémás jelenséget idéztek elő valamilyen formában. Ugyanakkor reményre is van ok, de hogy ez ténylegesen megvalósul-e, nem tudom. Talán nem is rajtunk,

Szőlők a város körül

ezen a generáción múlik. Nekünk az a dolgunk, hogy a helyzetet ne rosszabb állapotban adjuk át, mint ahogyan ránk ruházódott.

Ha Nyugat-Magyarország fel tudta volna venni a versenyt mondjuk Kelet-Szlovéniával, és ide az elmúlt tíz-tizenöt esztendőben jelentős tőke áramlott volna be Magyarországról, akkor a magyar presztízs vagy mondjuk hungarus tudat mindenképpen erősödött volna. Mivel ez még egy-két kivételtől eltekintve nem valósult meg, azt mondom, hogy pillanatnyilag inkább az általam felvázolt perspektíva jellemző. Egy-két helyi magyar nemzetiségű, jól szituált vállalkozóval rendelkezünk ugyan, de ez kevés. Nem tudom, fog-e működni az az elképzelés, ami az Európai Unióban elméleti szinten oly szépen megfogalmazódott, hogy „a régiók Európája”. Ha a régiók Európája működne mondjuk Graztól Mariborig és Varasdig, Zalaegerszegig, Szombathelyig bezárólag, akkor azon belül kéne egy olyan regionális tudatot kialakítani, amely emelő lehetne a magyar értékrend szempontjából. Nyilván ebben a gazdaság óriási tényező lehetne. Csak példát mondok: ha a MOL-nak sikerült volna erőteljesebben megkapaszkodnia itt, a Muravidéken (ami sajnos nem sikerült, a MOL-kutakból csupán egy van: Muraszombat mellett), akkor a magyar jelenlét segített volna bennünket. De mondhatnám azt is, hogy ha az itt egykor nagyon prosperáló és az egész Muravidék jövedelmének 54-56 százalékát biztosító kőolajfinomítót, a Nafta Vállalatokat a kilencvenes évek elején, amikor erről nagyon szó volt, Százhalombatta, illetve egy magyar részvénytársaság fel tudta volna vásárolni, akkor ennek óriási lett volna a jelentősége. Sajnos, nem sikeredett...

– *Bocsáss meg, korábban félbeszakítottalak, mi az, amit ebben a pillanatban csinálni szeretnél?*

– Óvatosan fogalmazok: egyre jobban vonz az irodalom és a tudomány.

Módos Péter